Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis

Het "Musée Instrumental" en de Historische Concerten van het Conservatoire te Brussel

Author(s): J. C. M. van Riemsdijk

Source: *Tijdschrift der Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis*, Deel 1, 1ste Stuk (1882), pp. 26-34

Published by: [Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/947504>

Accessed: 21/06/2014 21:57

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Tijdschrift der Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis*.

<http://www.jstor.org>

HET „MUSÉE INSTRUMENTAL” EN DE HISTORISCHE CONCERTEN VAN HET CONSERVATOIRE TE BRUSSEL.

Op de bovenverdieping van het fraaije nieuwe gebouw van het Conservatoire te Brussel, gelegen in de Rue de la Régence, is een groot aantal muziekinstrumenten te samen gebracht in twee lokalen, boven den ingang waarvan te lezen staat »Musée instrumental.”

Met welk doel werd dit Museum opgericht? Een antwoord op die vraag geeft de inleiding van den »Catalogue descriptif et analytique” van den conservator van het museum, den Heer Victor Charles Mahillon :

»Parmi les connaissances qui forment le complément obligé de »l'éducation musicale, il en est deux, généralement délaissées qui »méritent une attention toute spéciale: l'organologie et l'histoire des »instruments. La première démontre par l'analyse des parties consti- »tutives des instruments les lois physiques qui régissent dans chacun »d'eux la production du son: la seconde permet de suivre jusqu'à »nos jours les améliorations successives de la facture instrumentale.

»La nécessité de ces connaissances est si bien démontrée aujourd'hui, »qu'elle a fait projeter l'adjonction d'un musée d'instruments à la »plupart des grands conservatoires de l'Europe

»Pour concourir efficacement au progrès de l'enseignement musical, »les collections instrumentales des conservatoires doivent joindre au »plus grand nombre possible d'instrumens anciens, les spécimens les plus »remarquables, les inventions les plus saillantes de la facture de ce »siècle. Les instruments extra-européens ne doivent pas être exclus de »ces collections, car c'est parmi eux qu'on retrouve les embryons de

»tous nos appareils sonores: il faut aussi que l'on trouve dans ces
 »musées les principaux appareils dont l'acoustique, science intimement
 »liée à la musique, se sert pour la démonstration des lois qui gou-
 »vernent les phénomènes du son; enfin une bibliothèque spéciale,
 »ayant trait à la facture instrumentale et à son histoire doit com-
 »pléter cet ensemble.

»Ce programme est réalisé par le musée du Conservatoire royal de
 »Bruxelles."

Het denkbeeld om een zoodanig museum aan het conserva-
 toire te verbinden, reeds in 1846 geopperd, werd pas verwezenlijkt
 na het overlijden van den vorigen Directeur van het Conservatoire,
 den Heer Fétis, wiens belangrijke verzameling oude muziekinstru-
 menten 74 in getal, in het jaar 1872 door het Rijk werd aangekocht.

Deze collectie, in 1876 verrijkt met 98 muziekinstrumenten van
 Indischen oorsprong, geschenk van den ook in ons land als vrijgevig
 bekend staanden Rajah Sourindro Mohan Tagore, president van de
 muziekschool te Calcutta, vormde het begin van het museum. Met
 de benoeming van een conservator, die in 1877 geschiedde, kreeg
 het museum een officieel en definitief bestaan, en werd het vatbaar
 gemaakt voor verdere ontwikkeling en uitbreiding.

Thans telt het reeds bijna 700 instrumenten en is daaraan toege-
 voegd eene bibliotheek met een 60 tal boekwerken. Voor een groot
 deel is die uitbreiding te danken aan geschenken, waarmede belang-
 stellende kunstvrienden de nieuwe instelling hebben begiftigd.

Schrijver dezes had het voorrecht verleden zomer het museum te
 bezichtigen; hoewel hij daar slechts één à twee uren kon doorbrengen,
 was die tijd voldoende om hem het groote gewicht van eene zooda-
 nige instelling te doen waardeeren.

Bij het binnentreden van de twee niet zeer ruime lokalen, die
 zeker spoedig zullen moeten worden uitgebreid, wordt men aange-
 naam getroffen door de orde en netheid die er heerscht. Hetgeen
 reeds dadelijk de aandacht trekt is de voortreffelijke toestand van
 onderhoud, waarin de instrumenten verkeerden. Men ziet dat hier
 niet alleen om der curiositeit wille oude muziekinstrumenten wor-
 den bewaard. De spinetten en clavecimbalen staan daar zuiver
 gestemd en geheel gereed om bespeeld te worden; de strijkinstru-

menten zijn besnaard; aan de blaasinstrumenten is evenmin de noodige zorg onthouden. Terwijl in gewone musea de oude muziek-instrumenten bijna altijd in onspeelbaren toestand ten toon gesteld worden, en men zich slechts een denkbeeld kan vormen van den uitwendigen vorm, en zelden de inwendige constructie kan bestudeeren, ziet de bezoeker van dit museum zich in staat gesteld een oordeel te vellen over het geluid aan het instrument eigen, en over de wijze waarop de speler het instrument moet hanteeren. Aan het museum is dan ook een atelier verbonden, waar een bekwaam werkman voortdurend bezig is met het onderhoud en de restauratie der instrumenten. Dat die persoon meer dan een gewoon werkman is en veelzijdige kennis der verschillende muziekinstrumenten bezit, daarvan kon ik mij overtuigen toen hij, mij in het museum rondleidende, mijne aandacht vestigde op menige bijzonderheid, die mij anders zou zijn ontsnapt.

In dit atelier worden ook naar oude modellen nieuwe instrumenten gemaakt, hetzij ter vervanging van onbruikbaar geworden instrumenten, of ter completering van exemplaren, die het museum niet bezit. Alles is er dus op ingericht om de verzameling zoo volledig mogelijk te doen zijn.

Welk eene schoone gelegenheid wordt hier den leerling van het Brusselsche Conservatoire verschaft, die zich de beoefening der muziekgeschiedenis tot taak stelt! Met den uitstekenden en zeer wetenschappelijken catalogus van Mahillon in de hand, die aan eene algemeene classificatie eene zeer uitvoerige beschrijving van elk instrument verbindt, kan hij op de meest gemakkelijke wijze een schat van kennis opdoen, die door anderen slechts met groote moeite kan worden verkregen. Grondige kennis der oude muziekinstrumenten is immers niet, alleen een onmisbaar hulpmiddel voor de studie der muziekgeschiedenis, maar ook de noodzakelijke voorwaarde voor de juiste waardeering van de instrumentale toonwerken van vroegeren tijd.

In welk geheel ander licht vertoont zich de muziek van een Couperin en van andere componisten, geschreven voor het clavecimbaal, zelfs die van een Bach en Händel, wanneer men in de gelegenheid is ze op een oud clavecimbaal met twee klavieren uit te voeren. Hoe geheel verschillend is het geluid, welke eigenaardige toonschakee-

ringen- en combinatiën kunnen worden teweeggebracht, die op de hedendaagsche piano niet meer mogelijk zijn?

»Le clavecin a totalement disparu,» zegt Mahillon (Catalogue, Tome II 1^{ière} Livraison pag. 41). Reste a savoir s'il a été remplacé. La »réponse est négative pour quiconque a eu l'occasion de ressentir »le charme et la grâce de cet instrument, lorsqu'il accompagne la voix »ou qu'il sert à l'exécution des oeuvres des anciens maitres.»

Moet men zich thans niet met eene gebrekkige orchestbezetting behelpen bij de uitvoering van de instrumentaalbegeleiding van grootere toonwerken van de 17de en 18de eeuw? Waar zijn de Oboi d'amore, Oboi di caccia, Viole di gamba en zoovele andere instrumenten gebleven, die eene zoo belangrijke rol spelen in de Cantaten en Oratorios van Bach en Händel? Hun eigenaardig timbre kan onmogelijk door de instrumenten, heden ten dage in algemeen gebruik, worden weergeven.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat de tegenwoordige directeur van het Brusselsche Conservatoire, de Heer F. A. Gevaert, zijn museum ook aan praktische doeleinden dienstbaar maakt. De programma's van de door hem georganiseerde historische concerten bewijzen, dat het zijn streven is de lust bij de leeraren en leerlingen van het Conservatoire op te wekken, om zich in het bespelen dier oude instrumenten te oefenen, waardoor tevens de mogelijkheid ontstaat om de oudere toonwerken geheel naar eisch ten gehore te brengen en te doen genieten.

De 5de Jaargang van den *Annuaire du Conservatoire Royal de Musique de Bruxelles* vermeldt het programma van een historisch concert, (misschien het eerste) dat op 23 December 1879 werd gegeven. Dit programma luidt als volgt:

1°. a. le Vézinet, b. la Livri, c. les Tambourins, pièces pour clavecin, dessus et basse de viole (1712). Rameau.

Clavecin à deux claviers, de Vincent Thibaut, facteur toulousain (1679); dessus de viole de Nicolas Bertrand (Paris 1701); basse de viole d'origine inconnue.

2°. Pseaune XXV, »A toi, mon Dieu, mon coeur monte» mélodie du XVIème siècle. Accompagnement: Orgue de régale du règne de Henri IV.

- 3°. Sonate pour viole de gambe avec accompagnement de basse continue. Haendel.
- 4°. *a.* Air d'Amadis (1684): »Bois épais'' avec accompagnement de deux dessus, une taille et une basse de viole. Lulli.
 La taille provient de la chapelle de Louis XIV.
- b.* Brunette: »Aux plaisirs, aux délices'', bergère. Guédrón.
 Accompagnement: Virginal (1628) de Jean Ruckers d'Anvers.
- 5°. *a.* Menuet de la partita en si b. J. S. Bach.
b. La bouronnaise. Couperin.
c. Musette et Rondeau. Rameau.
 pièces de clavecin.
- 6°. Noël Français du XVIIe siècle.
a. Dans le calme de la nuit.
b. Il est né, le divin enfant.
 Accompagnement: Positif (petit orgue) du règne de Louis XIII.
- 7°. Sonate pour violoncelle. Boc'cherini.
- 8°. *a.* Menuet de la 1ère suite. Matthias van den Gheyn.
b. Toccate en ré mineur. Scarlatti.
 pièces de clavecin.
- 9°. Noël. L. Jouret.

Nog onlangs, 27 December 1881, werd een dergelijk historisch concert gegeven, waarvan in de Chronique van 29 December eene beschrijving voorkomt, aardig en geestig genoeg om haar hier geheel op te nemen.

CONCERT HISTORIQUE AU CONSERVATOIRE.

»Une charmante idée que celle des concerts historiques.

»Bonnes choses vieillottes, jouées sur des instruments caducs, aux sons bizarres, aux formes étranges et éveillant des images gaies, —
 »clavecins, épinettes et virginales, orgues portatifs et orgues de régale,
 »violes di gamba et violes di braccio, corneti, cromornes, flûtes douces.
 »Tout cela résonne comme les voix de grand'mères fredonnant au coin de
 »l'âtre les chansons d'autrefois; c'est adorablement nasillard et chevrottant.

»Une véritable exhumation. Il y manque des costumes et des décors
 »archaïques. Alors, l'illusion serait complète.

»Le Conservatoire de Bruxelles est fort bien outillé pour ce genre
 »d'exercices. Il a son admirable collection d'instruments, la plus belle
 »et la plus complète de l'Europe; pour rendre une âme à ces vieux
 »corps délaissés et en faire autre chose que de simples souvenirs,
 »exposés dans une salle de musée à la curiosité des yeux, il a M.
 »Mahillon, le spécialiste le plus compétent, et son lieutenant Vestibule,
 »habile ouvrier qui soigne constamment les vénérables débris.

Et quels jolis programmes! Celui de mardi était ainsi composé:
 »Un pseume de 1544, mélodie de Bourgeois, poésie de Marot, avec
 »accompagnement d'orgue de régale; des airs d'*Acante et Céphise*,
 »de Rameau (menuet tendre, menuet gracieux et gavotte), pour
 »quatre flûtes douces; des morceaux pour viole de gambe avec accom-
 »pagnement de clavecin; des morceaux de Philidor l'ainé, et une
 »marche du siège de Namur de 1692, pour quatre cromornes; des
 »romances de Jacques Lefèvre, musicien de la chambre de Louis XIII;
 »une chanson française du dix-huitième siècle, avec viole de gambe
 »obligée; une vieille chanson italienne; une »séquence", pour quatre
 »voix mixtes, sans accompagnement; des pièces de clavecin variées et
 »d'anciens noëls.

»Les morceaux d'ensemble exécutés par les jeunes filles de la
 »classe élémentaire de solfège, sous la direction de Léon Jouret, qui
 »accompagne sur l'orgue de régale, l'orgue brisé, l'orgue Louis XIII,
 »un bon abbé de vielle chapelle.

»Des pièces de clavecin de divers maîtres des XVIe, XVIIe et
 »XVIIIe siècles (les Anglais William Byrd et J. Bull, l'Espagnol
 »Luis Millan, Hændel et Bach), doigtées et ornementées selon les
 »règles par M. Auguste Dupont, ont été interprétées d'une façon
 »charmante par Mlle Gemma.

»Une gigue de Sébastien Bach, exécutée sur un clavecin à double
 »clavier, de 1679, produit un effet étonnant.

»M. Jacobs a dû faire une étude spéciale de la viole de Gamba,
 »un instrument à six cordes, avec cordes sympathiques. Nos violon-
 »celles et nos contre-basses ont détrôné toute la famille des violes de
 »jambes, — mais sans les remplacer entièrement: le son de la viole
 »de Gamba jouée hier au Conservatoire a bien quelque chose d'original.

»Les cromornes sont des instruments d'une forme singulière, recour-

»bées à leur extrémité en forme de crochet arrondi ou d'hameçon
 »avec des embouchures comiques; il est difficile de voir jouer de ces
 »instruments-là, en famille graduée sans rire ou, au moins, sans
 »sourire.

»Nous avons conservé un seul membre de la famille des flûtes
 »douces: le flageolet. C'est le soprano de la bande. Les autres sont
 »des flageolets grandis, sauf la basse, qui a l'air d'un basson groset
 »court, avec une embouchure serpentine fixée au sommet.

»Ces instruments, très bien joués par les élèves des classes de MM.
 »Poncelet et Dumon, ont obtenu un vif succès.

»A mentionner encore: les vieux Noël's, d'une naïveté charmante,
 »accompagnés sur l'orgue Louis XIII soutenu par un corneto; la
 »romance: *Plaignez-vous, ma musette*, chantée par M. Goffiel, avec
 »accompagnement de viole de gambe par M. Jacobs, et de clavecin
 »par M. Wouters; enfin, la délicieuse chanson de Jacques Lefèvre:
 »*Las il n'a nul mal qui n'a le mal d'amour* très bien dite par
 »Mlle Lourent.

Men ziet, dat de pogingen van den wakkeren Directeur van het
 Brusselsche Conservatoire niet alleen gewaardeerd, maar ook met den
 besten uitslag bekroond worden.

De vraag zal onwillekeurig bij mijne lezers oprijzen: Wat geschiedt
 op dit gebied in ons vaderland? en dan moet het antwoord weinig
 bemoedigend luiden. Oude muziekinstrumenten hebben wij wel.
 Gaat ze zien in onze oudheidkundige musea, maar vraagt dan niet in
 welken treurigen toestand zij zich aan het oog der bezoekers vertoonen.
 Om ze dienstbaar te maken voor het onderwijs in de muziekgeschie-
 denis, daaraan denkt niemand, en wel om de eenvoudige reden dat de
 muziekgeschiedenis geen vak van onderwijs uitmaakt op de meeste
 muziekscholen. Pas in den allerlaatsten tijd wordt er aan gedacht om
 daaraan met kracht de hand te slaan, en slechts aan enkele scholen,
 zooals die te Amsterdam en Utrecht is daaraan een begin van uit-
 voering gegeven.

Ook de Haagsche Koninklijke muziekschool heeft eindelijk in haar
 jongste Reglement van 7 Junij 1881 aan de geschiedenis der muziek
 eene plaats onder de onderwijsvakken ingeruimd. Maar waar zijn de

middelen voor dat onderwijs, die tevens tot waarborg voor de deugdelijkheid daarvan moeten strekken? Zij schitteren door hunne afwezigheid. Ben ik wel ingelicht dan bezit de koninklijke muziekschool te 's Hage zelfs thans nog niet het geringste spoor van een muziekhistorische bibliotheek! Men heeft er aldaar nooit aan gedacht om in deze richting werkzaam te zijn. Oude muziekinstrumenten zoekt men er natuurlijk ook te vergeefs.

Het ligt verre van mij aan het Bestuur dier school hiervan een grief te maken; maar velen zullen met leedwezen hebben kennis genomen van het jongste votum der Tweede Kamer waarbij het op de begrooting voorgestelde geringe subsidie van *f* 5000 ten behoeve der Haagsche muziekschool werd afgestemd en dus de noodige middelen tot verbetering der organisatie van het muziekonderwijs aan die belangrijke inrichting werden onthouden.

Door aldus te handelen snijdt de meerderheid onzer volksvertegenwoordigers den pas af aan elke nieuwe beweging ten goede, en wordt het voorzien in bestaande leemten en gebreken, zooals de door mij gesignaleerde, bijna eene onmogelijkheid.

Gelukkig heeft echter de Regeering reeds door enkele aankopen van oude muziekinstrumenten bewezen, dat ook bij haar de overtuiging zich langzamerhand vestigt, dat op dat gebied iets moet worden verricht.

Onze Vereeniging zal dit zeker ten zeerste toejuichen; zij mag echter zelve niet stil zitten.

De Jaarboeken onzer Vereeniging leveren bijzonderheden omtrent de Nederlandsche instrumentmakers; daar vindt men hunne namen vereenigd en worden biografische bijzonderheden omtrent hen medegedeeld; maar over de producten van hunne kunst heeft de Vereeniging zich tot nu toe weinig bekreund. Toch ligt dit dunk mij op haren weg. Allereerst is noodig, dat onze Vereeniging te weten kome, waar nog oude muziekinstrumenten te vinden zijn; hierin kunnen hare correspondenten haar te hulp komen; het bestuur kan dan overwegen hoe of de Vereeniging in het bezit dier instrumenten zal kunnen geraken. De bezitters van oude muziekinstrumenten, die het groote belang inzien van het tot stand brengen van eene verzameling als de boven geschetste, zouden dringend kunnen worden

uitgenoodigd, om die instrumenten hetzij ten geschenke aan de Vereeniging aan te bieden hetzij in bruikleen aan haar af te staan, opdat de Vereeniging in staat worde gesteld om de eerste voorbereidende stappen te doen tot verwezenlijking van het denkbeeld, dat aan eene dergelijke verzameling ten grondslag ligt. Andere kunstliefhebbers zouden misschien ook gaarne willen bijdragen tot een door de Vereeniging met dat doel op te richten bijzonder fonds.

Ik ben in elk geval overtuigd, dat een beroep op de liefde van de leden onzer Vereeniging voor onze schoone kunst niet te vergeefs zal zijn.

Utrecht, Februari 1882.

J. C. M. VAN RIEMSDIJK.